

РЕЦЕНЗІЇ Й ОГЛЯДИ

Кудряченко А.І.

**Чекаленко Л.Д. Публічна історія: виклики ХХІ століття.
Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2021, 272 с.: іл.**

Публічна історія, публічна політика, публічна дипломатія тощо – стали брэндами ХХІ століття і поступово охоплюють всі ніші нашого життя, зокрема і освітянської сфери. Про публічну історію та публічну політику, роль історії в політиці йдеться в монографії докторки політичних наук, професорки Людмили Дмитрівни Чекаленко. Прочитавши книгу розумієш, що саме такою має бути публічна історія: відкрита, відверта, конкретна; про справжніх, а не придуманих, сьогоденних учасників життєвого процесу. На наше переконання, саме так необхідно подавати подібні матеріали, щоби читач бачив і відчував таких же людей, не придуманих і не давніх, не занадто гіперболізованих героїв, а тих, хто нині і зараз живе поруч, долає конкретні проблеми, створює себе, опікується знайомими питаннями і живе в цьому ж середовищі, де і пересічний громадянин.

Саме так – яскраво і неупереджено треба викладати події, що вирують навколо нас. А ці події – з нами і про нас, про будинок, де ми живемо, вулицю, місто, країну, світ... Саме так необхідно ділитися спогадами, враженнями, врешті пам'яттю, практичними навичками та досвідом.

Зі сторінок монографії дізнаємося про сферу розповсюдження публічної історії та інших гуманітарних наук, про війну пам'ятей, про дослідження української діаспори в стінах Київського національного університету імені Тараса Шевченка, про чудовий заклад – недавню Дипломатичну академію України МЗС України, про клуб Дипломатів, де ветерани вітчизняної дипломатичної ниви і зарубіжні фахівці ділилися своїм досвідом зі слухачами – майбутніми колегами.

Дана книга знайомить з провідними українцями, відомими світові, з життям інших епох і світів. І мимоволі порівнюєш, аналізуєш і завдяки власній пам'яті, згадуючи про своє. Особливу увагу привертає те, що в книзі порушується широке коло наболілих проблем сьогодення, що мова йде про виклики, з якими зіткнулася Україна у сучасну історичну добу. Авторка не оминає гострих проблем вітчизняного минулого і сьогодення, вона прагне віднайти не лише місце, але й пояснення успіхам та невдачам до запропонованої і неупередженої парадигми світосприйняття.

Як викладач і вихователь, Людмила Дмитрівна Чекаленко ділиться думками про те, як розповісти молодим людям, що не знають історії, про наші проблеми, про сусідів і родичів з російського боку, як пояснити іноземні інтерпретації

відомих і не зовсім відомих історичних фактів, що щільно рясніють в російських та інших ЗМІ. Дослідниця прагне розтлумачити як молодому, так і старшому поколінню наше непросте, звивисте минуле із україноцентричного погляду.

Значення публічної історії вагомо зросло, оскільки збільшився інтерес до неї, а історики звернули увагу на інші поза академічні аудиторії. На практиці зосередженість на публічній історії надає можливості ширшого пізнання проблеми, одержання нової або дещо забутої інформації, що міститься в музейних збірках, археологічних колекціях, інших артефактах матеріальної культури.

Позитивно вирізняє монографію наукового співробітника Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України», викладача КНУ імені Тараса Шевченка Людмили Чекаленко від інших публікацій новий оригінальний підхід, поступовість, відкрите подання інформації і навчального матеріалу у формі діалогу з читачем різного віку і соціальних груп. Авторка обрала стиль вдумливої розповіді про життя, діяльність, поточні справи і державні події не одного покоління киян.

Широким тлом перед читачем постають історичні сторінки української держави, роки революцій і війн, розкриваються минулі та сучасні історичні вітчизняні наративи та наших сусідів. Водночас неквапливо розповідається про складові публічної гуманітарної науки. Йдеться і про останні досягнення українського кінематографа, і про театр, і про мурали, якими так збагатився наш Київ.

Читач дізнається також про публічну дипломатію, дипломатичний громадський центр Дипломатичної академії України, де ветерани вітчизняної дипломатичної ниви і зарубіжні фахівці ділилися своїм досвідом зі студентами Дипломатичної академії, тобто зі своїми майбутніми колегами по роботі. На сторінках книги широко висвітлюються питання публічної освіти, якій сьогодні приділяється значна увага в українських вишах, зокрема подаються основні напрями освітньої програми з публічної історії та історії світового українства.

Новизна книги Людмили Чекаленко полягає в тому, що в ній вперше розповідається про публічну історію через наратив публічної політики та історії пам'яті, про війни пам'яті різних поколінь і прошарків українського суспільства. Як такі явища формували і нині формують суспільство і державу. З'ясовується широкий спектр можливостей, охоплених публічною історією; різноманітність ролей, які відіграють публічні історики, і про те, як впливає все це на політику, культуру, на нас з Вами.

Зі сторінок монографії читач дізнається про зародження публічної історії та про її ходу світом. У науковому обрії публічна історія як напрям дослідження, а також як освітня програма до викладання, з'явилась в середині минулого століття. Однак в європейському середовищі учених і інтелектуалів таку появу сприйняли із пересторогою і обережністю. Оскільки авторські розробки цієї

концепції походять із США, представники інтелектуальних кіл яких відверто визнали об'єктивні причини зацікавленості американської влади публічною історією. Причини перебували на поверхні: глибока економічна криза 1970-х рр., що жорстко охопила весь західний світ, зокрема і США; енергетична криза; вимушене скорочення із-за нестачі коштів академічних наукових установ та їх працівників, згорання у першу чергу гуманітарних досліджень та припинення їх фінансування.

Із притаманною прискіпливістю, авторка знайшла перші історичні паростки сучасного наповнення публічної історії, які простежуються з 1830-х рр. позаминулого століття – з боротьби американського студентства за право самоврядування у освітніх закладах. Історичний досвід було запозичено з історії Болонського університету, Італія.

Повернення до публічної історії – **Public history** – це відповідь на чинники ХХ ст. Як слушно наголошує авторка книги, часи глибокої економічної кризи супроводжуються здебільшого скороченням програм гуманітарної освіти. За аналітичними спостереженнями глибокі економічні негаразди викликають у соціумі посилення інтелектуальної складової, підвищення інтересу до освіти і культури. Це був період, коли людина розумна – Homo Sapiens – звернулася до своїх витоків, до місцевої історії, проблем колективної пам'яті та культурної спадщини. Отже, звернення до себе, до свого «я» – тобто публічної історії – у часі співпало з кризою холодної війни, що відкрило вікно нових можливостей у світовій політиці. Два протилежні ідеологічні табори дійшли розуміння необхідності діалогу, пошуку точок дотику, консенсусу у світовому миробудівництві.

Публічна історія в якості університетської програми була запроваджена в США, Канаді та Австралії з 1976 р. – Університет Санта-Барбара (США) за ініціативи історика Р. Келлі. В Європі й нині існує кілька магістерських програм у цій царині навчання. У 1978 р. в США заснували перший професійний журнал *The Public Historian*; створено *Національну раду США з публічної історії*, яка щорічно вручає Меморіальну премію Роберта Келлі за «видатні досягнення в діяльності, що веде до підвищення значення історії в житті окремих людей за межами академічної спільноти».

У книзі, яка рецензується, ґрунтовно проаналізовано різноманітні складові публічної історії, яка увібрала в себе практично всі відгалуження історичної науки. Будучи істориком і політологом за фахом, а дипломатом за покликанням, професорка Чекаленко Л.Д. особливу увагу приділила публічній дипломатії, яка нині долає теоретичну і практичну кризу реалізації, намагаючись долучити до свого оновлення саме публічну історію і політику. Нині ця ідея втілюється у діяльності Українського інституту культури при Міністерстві закордонних справ України, про що також йдеться на багатьох сторінках книги.

Особливу увагу Людмила Дмитрівна Чекаленко приділила питанням співвідношення публічної історії та історичної пам'яті, вивчення взаємодії яких гостро постало у наш час – час духовної кризи людськості.

У висновках авторка обґрунтовує власну концепцію подальшого розвитку публічної історії, її поступове просування світовими стежками до опанування значно ширшим простором, оскільки першопричиною такої справи є сама людська сутність і корені публічної історії зросли саме з неї, а не нав'язані згори.

Книга, яка приверне широку читацьку аудиторію, написана дійсно жвавою мовою, містить чимало пізнавальних ілюстрацій і матеріалів для опанування освітньою тематикою, а також рекомендовану літературу. Вона є цікавою до прочитання і легкою до сприйняття будь-якою аудиторією, будь-якою генерацією читачів.

Певно, що монографія Людмили Дмитрівни Чекаленко «Публічна історія: виклики XXI століття» посяде гідне місце серед новітніх наукових розробок у гуманітарній сфері. Ці слушні напрацювання будуть затребуваними і корисними як для більшості вітчизняних наукових і освітніх закладів, так і для суспільства в цілому.